

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Cap. Cùm non ab homine. 10.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

bentur, qui hanc controversiam dirimunt, non verò ipse dominus, ne in propria causa iudicet, *d. c. un. §. præterea si inter duos, vers. si verò inter dom.* De probat. feudi alien. per Fred. *Et d. c. un. De contr. feudi apud pares termin.* Aut si Pares non sint, recurritur ad iudicem ordinarium, *e. l. Si de invest. feudi contr. fuerit 1, F. 4. Et d. c. un. circa med. De contr. feudi apud par. term.* Quemadmodum & in cæteris causis iudex ordinarius aditur inter vassallum & ex-

traneum, ubi scilicet de finibus feudi, sive de servitutibus, aliisque similibus controversia est, *e. un. De contr. inter vassal. Et alium de benef. 2, F. 4, 6. un. §. sic vassallus vers. si vassallus Si de feudo def. cont. sit, Et c. un. §. si autem inter De lege Conrardi 2. F. 34.* Reliqua vide apud Franc. Soubekium in Commentario suo ad *Vetus Feud. parte 14, num. 30. Et seqq.* Nobis brevitati consulendum est.

In Cap. Clerici 8.

SUMMARI A.

1. Clericus criminaliter conveniri non potest nisi coram suo iudice
2. Idque ratione delicti vel Ecclesiastici vel civilis.
3. Nec valet consuetudo in contrarium.

HUJUS Cap. sententia hæc est, Quòd Clericus ratione criminis conveniri non potest nisi coram iudice Ecclesiastico, non obstante consuetudine contrariâ Idque probat vel ex Justiniani Constitutione novella 83, *Ve Clerici apud proprios Episcopos etc. circa fin.* ubi disertè inquit Justin. Imp. quòd leges non dedignentur sacras & divinas regulas sequi; intelligendo sacros Canones, qui exstant in *can. 1, et 2, cum plurib. seqq. XI q. 1.* Ad quos, & alios similes, vult textus noster Justinianum respexisse. Igitur & auctoritate Justiniani Clerici subjeti sunt Episcopo suo quoad cogitationem & coercionem criminum, non verò iudicii sæculari.

Et licet *d. Nov. 83.* id restringat ad crimina Ecclesiastica, ut sunt hæresis, simonia, concubinatus, usura; alia verò crimina civilia, ut sunt homicidium, adulterium, & similia, relinquat cognitioni & vindictæ Præsidis provinciarum: nihilominus generali illâ ratione usus Pont. ad quodlibet delictum cujuslibet generis à Clerico commissum, id ipsum extendit; propterea quòd antiqui Canones generaliter loquantur de criminibus, Ecclesiastica sint vel civilia.

Atque hæc ex rescripto textus nostri ad eò obtinent, ut non valeat contraria consuetudo, sicut & hic notant Gl. Panorm. Imola & Decius, ex eo, quòd consuetudo illa contraria execrabilis sit, pugnans scilicet cum libertate Ecclesiastica, quâ Clerici exempti sunt à jurisdictione sæculari, *Auth. Cassa Et irrita De sacros Eccles. juncto c. fin. sup. De consuet.* Coniunge quæ *seq. Cap. dicam.*

In Cap. Cùm non ab homine. 10.

SUMMARI A.

1. Contra Clericum in crimine deprehensum vel convictum quomodo procedendum.
2. Iudici sæculari, adeoque Regi, non est permissum iudicium in Clericos.
3. Idque de omnibus Clericis intelligendum.
4. An Et de Clerico conjugatus?
5. Clericus ob quæ delicta deponendus.
6. An Et ob perjurium?
7. Depositi sive degradatio duplex, verbalis Et actus.
8. Clericus incorrigibilis excommunicandus; Et qua hæc excommunicatio intelligatur.
9. Quomodo intelligendum, ultra anathema Ecclesiam non habere, quid faciat, Et quo puniat.
10. Sententia Auctoris.

11. Quomodo accipiendum, Clericum in quocumque ordine constitutum deponendum esse.
12. Quis sensus verborum, deprehensus legitime.
13. Clericus an per laicum capi possit
14. Deprehensus in crimine dicitur Et qui convictus est.
15. Item qui confessus.

HOc Cap. (quod sanè celebre est & difficile) rescribit Cælestinus III. Pont. ad quaestionem sibi propositam, an liceat Regi vel alicui sæculari personæ iudicare Clericos, cujuscumque ordinis, sive in furto, sive in homicidio, vel perjurio, seu alio quolibet crimine deprehensus legitime atque convictus; tales scilicet ab Ecclesiastico iudice deponendos esse, & si factâ depositione incorrigibiles perseverent, hoc est ad

est ad saniozem mentem non redeant, excommunicandos: deinde contumaciâ crescente, anathematis mucrone feriendos; ac postremò, si in profundum malorum incidentes (cùm Ecclesia ultrâ non habeat, quod possit in eos statuere) comprimendos esse per sæcularem potestatem, id est iudicem sæcularem, ut vel exilii pœnâ, vel aliâ legitimâ coercerentur. Itaque hoc textu ordo procedendi contra Clericum malefactorem præscribitur. Sed singula perlustremus breviter.

Erin primis licet summus Pont. non videatur propositâ quæstioni rectè respondisse, propterea quòd cùm ab eo quæsitum esset, utrum Rex, vel alius sæcularis iudex, possit Clericos delinquentes iudicare, hoc tantummodò responderit, quòd Clericus in crimine deprehensus & legitimè convictus deponendus sit ab Ecclesiastico iudice; quæ verba executionem criminis magis significant, quàm iudicium: nihilominus dum ait, in crimine deprehensum & legitimè convictum, necessariò id exaudiendum est coram iudice Ecclesiastico, ut quod hic desiderari videtur, suppleatur ex *c. si Clerici 4. & c. Clerici 8 sup. h. t.*

Quare ex hoc textu nostro notandum est, iudici sæculari, atque ad eò Regi, permissum non esse iudicium in Clericos, imò nec Imperatori, ut est textus in *can. Denique & can. Quis dubitet Dist. 96. & in c. Ecclesiam 5 Maria 10. sup. De constitut.* quo loco idem tradunt Panorm. num. 3. Felin. nu. 40. circa fin. & Decius num. 88. cum seqq. Et ratio est favor & observantia in Clericos, eo quòd divinis ministeriis exequendis soli maicipati sint. Hinc illud Nicolai Pont. ad Michaëlem Imp. *Denique* inquit, *hi, quibus tantum humanis rebus non divinis præesse permissum est, quomodo de his, per quos divina ministrantur, iudicare præsumant, penitus ignoramus.* Exstat in *d. can. Denique.* Simile est in *d. can. Quis dubitet.* Unde quoque fit, quòd Justinianus in *Novel. 83. Vi Clerici apud proprios Episcopos & in Nov. 122. De sanctiss. Episc.* vocet Episcopos sanctissimos & Deo amabiles, Clericos verò & Monachos reverendissimos. Ubi & hanc illis prærogativam concedit, quòd nisi coram Episcopo conveniri possint, præterquam in criminibus civilibus, ut superiori Cap. docuimus; cui tamen per posteriorem Frederici Imp. Constitutionem derogatum est, in *Auth. Statuimus C. De Episc. & Cler.* Quare utroque jure constitutum est, ut clerici coram iudicibus sæcularibus conveniri nò possint, tam in criminalibus quàm civilibus cau-

sis, *d. Auth. Statuimus & c. Si diligenti 12. De foro compet. cum similib.*

Cæterum an de omnibus omninò Clericis hic textus exaudiendus sit, controversant hic Dd. Sed verius est, indistinctè accipiendum esse de omnibus in Ecclesiastico ordine constitutis, etiam primâ tonsurâ initiatis; nam & hæc ordo dicitur in *c. Cum contingat 12. sup. De atate & qualis ordin.* Hac tamen adhibitâ moderatione Conc. Trid. *Sess. 23, c. 6. in decreto reform.* ubi hoc privilegium in Clericis primæ tonsuræ & minorum ordinum ita restringitur, quòd hi non aliter privilegio fori Ecclesiastici gaudeant, quàm si beneficium Ecclesiasticum habeant, aut clericalem habitum & tonsuram deferentes, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviant, vel in Seminario Clericorum aut aliqua schola vel Universitate de licentia Episcopi, quâ in via ad maiores ordines suspiciendos, versentur.

Sed quid de Clericis coniugatis, hoc est qui primâ tonsurâ insigniti, aut constituti in maioribus ordinibus, uxorem duxerunt; quod ipsis licet per sacros Canones, *c. 1. & c. 3. inf. De Cler. conjug.* Et certum est, decisionem *h. c.* nostri etiam ad eos pertinere, dummodò cum unica & virgine contraxerint, & deserant tonsuram ac vestes clericales; *c. unico De Cler. conjug. in 6.* Hoc quoque adjecto temperamento ex *d. cap. 6. Conc. Trid.* ut alicujus Ecclesiæ servitio vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ serviant aut ministrent.

Secundò advertendum hæc est, Clericum ob furtum, homicidium, perjurium, vel simile delictum, deponi ab Ecclesiastico ordine, uno vel pluribus. Ratio est infamia, quâ propter delictum notantur Clerici, *can. Infames V. l. q. 1.* adeoque eos indignos reddit ad retinendum honorem, *l. Infamia 8, C. De decurionib. lib. 10.* Sed quod ad furtum attinet, non omne furtum hoc textu intelligendum est, sed grave furtum: quod ex eo liquet, quia coniungitur hic furtum cum homicidio, quod crimen grave est, si dolo admissum fuerit. Nam quod defendendæ vitæ suæ causâ perpetratum est, nullam pœnam meretur, *c. Significasti 18. inf. De homic. c. un. eod. in Clem. l. Vi vim D. De just. & jure.* Similiter nec illud, quod casu fortuito est admissum, etiam si culpa præcesserit: quia licet hic homicidia irregularitate notetur, *c. Continebatur 8, c. Suscepimus 10. cum aliquot seqq. inf. De homic.* non tamen ideo Clericus deponitur; cum hoc delictum

lictum minus grave sit, ac proinde & à jure civili mitius coercetur, l. 1, §. sed etsi c. l. 4, D. ad l. Corn. de sicar. Quare hic textus accipiendus est de iis criminibus, quæ dolo admissa sunt, iisque gravibus, ex sententia Alciati hic. Quod æstimare debet iudex ex causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, eventu, ut sit in omnibus criminibus, l. Aut facta 16, l. Respicendum 11, D. De pœnis c. Sicut 6, inf. De homic.

6 Quoad perjurium, huic obstare videtur textus in l. 2, C. De reb. cred. & jurejur. ubi in perjurium nulla pœna statuitur, sed relinquitur ultioni divinæ. Cur non itidem hoc jure Canonico? Ratio est integritas & innocentia Clerici, quæ perjurio violatur. Nam & periuri infamiam hoc jure contrahunt, d. c. Infames, & removentur à suis Ecclesiis, c. Querelam 10, inf. De jurejur.

7 Porro hic quaeritur, de qua depositione loquatur textus noster. Est enim duplex depositio sive degradatio, verbalis & actualis. Verbalis fit per solam sententiam judicis Ecclesiastici. Actualis, quæ & realis dicitur, fit solemniter, instar exautorationis militaris, cum scilicet Clerico vestis & insignia ordinis sui retrogrado ordine detrahuntur per judicem Ecclesiasticum, c. 2, De pœnis lib. 6, juncto Conc. Trid. Sess. 13, c. 4, De reform. Et certum est, textum nostrum exaudiri debere de depositione vel degradatione verbali, cum reus, licet depositus, adhuc maneat sub jurisdictione Ecclesiastica. Quod constat ex eo, quod Clericus post excommunicationem & anathema prius relinquatur coercendus judici sæculari: in actuali verò degradatione, statim eâ factâ tradatur sive permittatur judici sæculari, ut eum in forum suum recipiat & puniat, c. Novimus 27, inf. De verb. signif.

8 Quæ autem excommunicatio hic intelligatur, major an minor, disputant Interpp. Sunt qui minorem intelligant, eo quod post excommunicationem, majoris pœnæ gratiâ, Clericus jubeatur anathemate ferri: at anathema idem est quod excommunicatio major, c. ult. inf. De sent. excomm. Itaque necesse est excommunicationem de minori intelligi, ut ita pœnarum gradus observetur. Verum his obstat apertus textus in c. pen. inf. De sent. excomm. quo excommunicatio in dubio de majori accipitur. Neque movet, quod excommunicatio major & anathema idem significant: nam id verum est quoad ipsam pœnam, at quoad solemnitatem diversum est anathema ab excommunicatione; quia excommunicatio simpliciter fit so-

lâ judicis sententiâ, sed anathema præterea hanc solemnitatem desiderat, ut per Episcopum fiat, adfidentibus sibi duodecim Sacerdotibus, cum lucernis ardentibus in manibus, quas in execrationem excommunicati in terram projiciunt, & pedibus conculcant; & est textus in can. Debent xlii. q. 3. Etenim Anathema Græca vox est denotans extremam derelictionem, D. Hieron. interprete, cap. 1, ad Galatas.

Præterea quoddam textus, post anathema nihil superesse Ecclesiæ, quo animadvertat in Clericum contumacem, magnam difficultatem movet apud Interpp. propterea quod constet adhuc varias pœnas superesse apud SS. Canones, videlicet detractionem in Monasterium, c. Tua 6, De pœnis: item in carcerem perpetuum, c. Novimus in fine inf. De verb. sig. c. Vi fama 35, inf. De sent. excomm. item fustigationem & relegationem, c. 1, inf. De calumniat. c. In Archiepiscopatu 3, inf. De raptoribus tum alibi. Quam difficultatem conantur variis modis tollere, ut videre est hic apud Panor. & Decium, sed ab Alciato merito improbantur, qui tamen nihilo meliorem adfert responsionem. Vult enim ipse, quod omnis detrusio in carcerem vel Monasterium, aliæque pœnæ juris Canonici, quæ irrogantur Clericis, non imponantur principaliter in vindictam delictorum, sed ad agendam pœnitentiam, d. c. Tua & d. c. Novimus. Unde cum, servatâ hujus Cap. formâ, sit præsumptio, quod nunquam Clericum pœnitebit delicti à se admissi; merito, inquit Alciatus, Ecclesia non habet ulterius, quod faciat, quare eum non damnet ad carceres vel Monasterium. Verum huic responsioni obstat textus in d. c. Vi fama, ubi Clericus incorrigibilis arctæ custodiæ mancipatur, etiam publicæ vindictæ causa. Item obstat d. c. Tua in V. puniri inf. De pœnis.

Quare rectius putaverim, illa crimina, quæ certas pœnas à sacris Canonibus præscriptas habent, hoc c. nostro non contineri, sed alia, quæ incertam pœnam habent, per text. in l. Sanctio 41. D. De pœnis. Solent enim singularia derogare generalibus, c. 1, sup. De rescriptis. Sic & eodem Cap. delicta non continentur, in quibus ipso jure vel facto Clericus incurrit degradationem ab ordinibus Ecclesiasticis, & consequenter judici sæculari subicitur, ut in crimine assassinii c. 1, De homic. in 6 juxta tamen interpretationem Covarr. lib. 2. Variar. Resolut. c. 20, num. 10, Navarri in Manuali c. 27, num. 136. Item ubi Clericus artem joculariam per annum exercuit, vel saltem ea de re tertio moni-

eus non destitit, *c. un. De vita & honest. Cleric. eod. l. 6.* Item in Clericis macellariis & tabernariis, si & hi ter moniti ab hac professione non resipuerint, *c. 1. De vita & honest. in Clem.* In quibus duobus posterioribus casibus, propter indignitatem rei & contemptum, ipso jure privantur Clerici privilegio fori. Adde & eos Clericos, qui deposito habitu clericali, criminibus se immiscerent, post tertiam admonitionem, *c. Contingit 45, inf. De sent. excom.* quod latius persequere apud Navar. in *Manuali d. c. 27, num. 8, & seqq. cum jurib. ab eod. allegatis.*

11 Restant duo adhuc hic explicanda: unum, quomodo accipienda sint hæc verba, in quocumque ordine constitutus deponendus est, in eo scilicet, qui plures ordines Ecclesiasticos habet; veluti in Sacerdote, qui diaconatu, & subdiaconatu, cæterisque minoribus ordinibus insignitus est: an hæc depositione omnes simul ordines contineantur? Et magis est, omnes simul contineri. Alioqui si à solo Ecclesiastico ordine sacerdotii deponeretur, adhuc ratione diaconatus & aliorum ordinum sigillatim eadem forma depositionis, excommunicationis & anathematis servanda esset, antequam à judice sæculari apprehendi & compri possit; quod certe alienum videtur à sententia Cap. nostri. Itaque per ordinem Ecclesiasticum intelligendus est is, qui est maximus in Clerico delinquente, unà cum inferioribus ordinibus, si quos habet, vel rectius omnes simul ordines; ne aliàs in singulis ordinibus recitâ & observatâ hujus cap. formâ, dispositio ejus eludatur.

12 Alterum est, quis sensus sit horum verborum, *deprehensus legitime.* Glossa hic ita interpretatur, ut aliqui Clerici interfuerint deprehensioni & detentioni per spatium viginti horarum, *arg. l. Capite quinto 15, D. Ad L. Jul. de adult.* Tum addit eadem Gloss. Clericus etiam per laicos comprehendi posse in ipso facinore, & detineri, sine nota excommunicationis, dummodò id fiat ex mandato ipsius Prælati, *c. Vt fama 35, §. laici inf. De sent. excom.*

13 Occasione hujus Glossæ disputant hic Interpretes, An Clericus per laicum capi possit absque periculo excommunicationis? Et sanè verior est sententia Panorm. Clericum delinquentem capi posse per laicum, si verisimiliter de fuga suspectus sit, cum Reipubl. inter sit delicta puniri; vel si aliter à committendo delicto Clericus contineri non potest, nisi capiatur, dummodò in hunc finem, ut judici suo Ecclesiastico tradatur. Et ratio est, quòd ad excommunicationem incurrendam requiratur, ut id suadente diabolo fiat, *can. Si quis suadente xvii. q. 4.* Quod non est, ubi id ex iusta causa fit, & modus in capiendo non exceditur, *d. e. Vt fama. Facit text. in c. 1. sup. De off. jud. ordin. & can. Qui potest xxii. q. 3.* Ut hinc etiam Clericus noctu illicite incedens impunè capiatur per publicos ministros etiam laicos, ut judici suo Ecclesiastico consignetur. Idque fit ad averrendum delictum, quod fortè meditatur Clericus, juxta illud, qui male agit, odit lucem, relatum in *c. Consultuit. 24, sup. De off. & potest. jud. deleg.* Idem est in fugiente Clerico debitore, ut & is impunè à creditore capiatur, vel si cum re mea aufererit, *arg. e. Olim 12, inf. De restit. spoliat. & l. Ait prator 10. §. si debitorem D. Qua in fraud. credit. facta sunt ut restit.*

Sed quod ad illud attinet de Clerico deprehenso in crimine legitime, atque convicto, certè non puto præcisè admittendam esse interpretationem Gl. ut scilicet necesse sit, Clerico in flagranti crimine deprehenso, interfuerint & alii Clerici, testandi criminis causa: sed satis est eum quoque dici deprehensum in crimine, qui convictus est criminis, etiam si in ipso actu non fuerit deprehensus. Decius hic num. 54, allegans Barr. in *l. 1. C. De petit. honor. subl.* quo loco aperte tradit Barr. deprehensum in crimine dici eum, qui de crimine convictus est: *& Gl. in l. 1. V. deprehensus C. Vbi Senatores vel clariss. quam dicit communiter approbatam Ripa, in tract. De peste c. 5, de remediis ad conservandam libertatem num. 105.*

14 Sed quid si Clericus tantum confessus sit delictum? Hic idem existimamus, quod in convicto, cum confessi vel convicti in judicio testibus æquiparentur, *c. At si Clerici & ibi Gl. in V. in juve confessis, sup. b. s.* Ita ut verba hujus textus nostri, *deprehensus legitime,* intelligi possint per confessionem legitime factam in judicio, & per convictum, scilicet testibus: ut sic conjunctio, atque, resolvatur in disjunctionem, aut sive, vel similem. Quod & aliis casibus sæpè usuevit, ut conjuncta pro disjunctis accipiantur, & è contrâ. *l. Sæpè ita comparatum 53, D. De verb. sig.* Nec obstat textus in *d. l. Capite quinto,* quia id singulari jure constitutum est in adultero, & uxore adultera, ut is non aliter retineri possit per maritum, & accusari nisi convictus testibus, ob evitandam fraudem, quæ à marito committi posset.